

BARAKE KORČULANSKIH BRODOGRADITELJA

VINKO IVANČEVIĆ

Od davnine su se korčulanska brodogradilišta (*škari*) smjestila u dva središta. Jedno u istočnom predgrađu zvanom *Borak*, a drugo u zapadnom zvanom Sv. Nikola. Već iz g. 1573. imademo sačuvan crtež grada Korčule, na kojem su brodogradilišta označena na objema spomenutim mjestima.¹ Još i danas, kada je novo veliko brodogradilište smješteno u uvali nešto udaljenoj od grada (u Dominču) i kada su u gradu brodogradilišta za gradnju drvenih brodova spala na veoma ograničen broj, postoje brodogradilišta na ranijim mjestima, t. j. u istočnom i zapadnom predgrađu.² Izbor mjesta bio je uvjetovan blizinom mora i blago nagnutom obalom (*tirađ*) pogodnom za izvlačenje i porinuće broda. Brodogradilišta su u *Borku* dopirala do današnjeg Doma staraca i dalje do gradskog kupališta, pa čak do kuće Paunovića. U zapadnom predgrađu glavni oslonac za brodogradilišta bio je prostor između *turjuna* Balbi i nekadašnje poštanske zgrade, t. j. prostor ispred *Plokate*. Brodograditelji (*meštri, proti*) upotrebljavali su i uski prostor uz more, ispod ceste, koja vodi prema samostanu Sv. Nikole. Taj prostor je dopirao do kuće Lovra Depolo, istaknutog korčulanskog brodograditelja iz konca 19. i početka 20. stoljeća. Postojalo je još jedno mjesto, gdje su korčulanski brodograditelji čistili i popravljali brodove. To je od vjetra i uzburkanog mora dobro zaštićena uvala u neposrednoj blizini grada zvana Luka, koju su korčulanski brodograditelji od davnine upotrebljavali za svoje potrebe. Prikladna obala za pristajanje brodova i zgrada za skladište sagrađeni su tu u drugoj polovici 19. stoljeća. Tu se davao brod na *bandu*,³ da bi mu se očistilo korito i obavili potrebni popravci.

Veći brodovi su se gradili ili popravljali na otvorenom zemljištu, tako da su vremenske nepogode često priječile redoviti rad na brodogra-

¹ Sl. 1. Snimak iz knjige Camuzio: *Isole famose, porti, fortezze e terre marittime sottoposte alla Serenissima. Venezia 1573.*

² Osim suvremenog brodogradilišta »Ivan Cetinić« u Dominču postojala su g. 1959. u Korčuli još ova brodogradilišta: u zapadnom predgrađu samo jedno, t. j. ono Vicka Sesse p. Nikole (3 radnika), a u istočnom predgrađu tri brodogradilišta: Bartula Sesse p. Vicka (2 r.), Vicka Ivančevića p. Vicka (2 r.) i Jakova Sambraila p. Nikole (1 r.). Dakle u tim starim brodogradilištima bilo je zaposleno samo 8 radnika.

³ Sl. 2. Snimak iz druge polovice 19. stoljeća.

dilištima. Stoga su brodograditelji nastojali zaštititi se razapinjanjem *tenda*, za koje su često uzimali jedra broda, koji su popravljali. Kod gradnje manjih brodica na otvorenom prostoru brodograditelji bi se zaštićivali od jake sunčane žege *šatorima*, t. j. natkrivanjem radnog mjesta drvenom konstrukcijom, na koju bi položili gusto lisnato granje. Čamci i slične manje jedinice gradile su se i u prizemnim skladištima (*magazinima*) i na mjestima, koja su ponegdje bila nešto udaljena od mora, pa su se gotovi čamci prenosili do mora ili *karima* (ručnim kolicima) ili bi se gurali po postavljenim *skorcama* (polugama). Ta gradnja čamaca u prizemnim skladištima u kućama brodograditelja bila je više od nužde i uvjetovana nedostatkom prikladnog zemljišta za gradnju brodova uz morsk obalu. Stoga se brodograditelji nastanjeni u predgrađu Sv. Nikole, gdje su se najvećma brodovi gradili u skladištima, obraćaju g. 1902. molbom Pomorskoj vladi u Trstu, da bi im dozvolila, da ispod puta svojih kuća ispune u moru prostor 47 m dug i 8 m širok, koji je inače hridovit i nepristupačan, pa da na tom mjestu grade i popravljaju brodove.⁴

Ali se najveći dio rada obavljao u t. zv. *tezama*, a kasnije u *barakama*, koje su se s vremenom gradile dosta duge i prostrane i koje su bile smještene u neposrednoj blizini mora. Glavni ulaz u *barake* bio je sa ceste, koja još i danas vodi nedaleko mora preko oba spomenuta predgrađa. S dvije dulje strane, koje su redovito bile smještene okomito na cestu i na morsk obalu, *barake* su obično bile ograđene drvenom ogradom, koja se često protezala i u more. Kroz preostalu četvrtu stranu *barake* (t. j. onu nasuprot ulazu) puštali su se u more gotovi čamci i po *skali* istezali iz mora u *baraku* čamci, na kojima je trebalo obaviti popravak. Za istezanje većih brodova upotrebljavali su se *važi*. Da bi *važi* potonuli, na njih bi se pričvrstili komadi gvožđa, *kadene* (lanca) i kamena. Na *važe* bi »sjeo« brod, dok se nalazio u moru, pa bi se skupa s *važima* vukao na kraj po *skaladi*. Brod bi se istezao pomoću *argana*, koji bi radnici vrtjeli upirući o *ašpe* (ručke) i okrećući se skupa s njima oko *argana*. Istegnut brod iz mora osigurao bi se *takima* ili *jacama*, *takadama* i *kearegama*.

Obično *barake* nijesu sezale do u more, već su bile nešto udaljene od njega, tako da bi se tu nalazio veći ili manji nepokriveni prostor, na kojem bi se obavljali popravci na izvučenim plovnim jedinicama. Tu bi se privremeno i smještali — prije porinuća u more — gotovi čamci odstranjeni iz *barake*, u kojoj su izgrađeni, da bi se oslobodilo mjesto za nove gradnje. Bilo je *baraka*, koje su takav slobodni prostor imale i s obje svoje dulje strane ili samo s jedne. *Barake* su obično bile drvene, većinom simetrično građene (tlocrt u obliku pačetvorine). Ali su pojedine *barake* s jedne strane po svojoj dužini imale proširenje, da bi se tako

⁴ Arhiv Lučke kapetanije, Dubrovnik, u Državnom arhivu u Dubrovniku spis br. 3204/1902. Molbu su potpisali: Lovro Depolo, Andrija Sessa, Marko Kušpilić i Vicko Sessa p. Antuna. U predgrađu Sv. Nikoli prvih desetljeća 20. st. čamce su gradili u prizemnim skladištima: Antun Gatti, Antun Geričić, Ivan Kučija, Marin Kušpilić p. Boža, Frane Sladović Juras, Andrija Sessa p. Nikole.

dobilo pokriveno mjesto za slaganje drva u baraci. Kao pokrov su se upotrebljavale kupe *francuzice*, ali *barake* u *Borku* sagrađene poslije požara, koji je izbio g. 1912., bile su sagrađene od valovitog lima i s njime pokrivena. *Baraka* Brodograditeljske zadruge, koja je ranije bila hangar hidroavionske baze austrougarske mornarice, pa stoga najveća i najprostranija, bila je drvena i pokrivena daskama i pocinčanim limom.

U unutrašnjosti *barake* po njenoj dužini i sredini na kamenoj podlozi podignutoj od zemlje 40 do 50 cm nalazila se pričvršćena ravna i debela greda duga 6 do 8 m zvana *kantir*. Na njoj bi se postavljala *kolumba* (kobilica) broda u gradnji. Veći brodovi bi se na kopnu osiguravali *puntalima*, a manji *puntalićima*. Te potpirače bi se jednim krajem odupirale o zemlju, a drugim o brod. Katkada bi brodograditelji brod u gradnji osiguravali tako, da bi *aštu od prove* i krme pričvrstili *kantinelama* o strane barake ili o njezinim vodoravnim gredama krovne konstrukcije. S jedne dulje strane, koja je kod nekih *baraka* ostaklena, da bi svijetlo jače prodiralo u *baraku*, a često odmah do ulaznih vrata u *baraku*, smješten je alat na *banku* i na *škancijama*. Osim toga se alati smještali u drvenim *škrinjama* (*kašetama od kalafata*). U *kašeti* od *bula* čuvao se pribor za označavanje crta, po kojima su *šegaduri* pilili *batale*. Tu se nalazila *spuga* (spužva), *žica* (vuneni konac) i *bul*. Kad bi brodograditelji išli popravljati brodice izvan grada Korčule, što su nazivali »poći u krizmu«, sa sobom bi nosili alat u pletenoj košarici zvanom *zimbil*. Na drugoj suprotnoj strani od *banka* za alat i u otvorenom potkrovlju *barake* smješteno je razno drvo za gradnju. Tu bi se ono ujedno sušilo (*stajunalo*).

Alat (*gvozja*), kojim su korčulanski brodograditelji gradili brodove, prema današnjem shvaćanju i potrebama, nije bio osobito bogat, a niti osobito raznovrstan. Sastojao se od običnog drvodjeljskog alata kao što su *koraci*, *klišta* (klišta), *šege* (pile), *planje* (blanje), *svrdli*,⁵ *lita* (dlijeta) i t. d. pa od posebnog alata, koji traži gradnja brodova u drvu. Pojedine vrste alata prilagođene su raznim potrebama obrade drva, tako da imamo na pr. kod pila: *velu* (veliku) i više malih pilâ s posebnim nazivima; kod blanja: *injulu* (jednostruku), *duplu* (dvostruku), zatim su dva, su tri *riza* (reza); kod *rašpâ* (turpija): *dritu* (ravnu), *tondu* (okruglu) i t. d. Nazive jednog dijela alata u upotrebi kod korčulanskih brodograditelja donosimo u prilogu.⁶

Tehničke prednosti sporo su prodirale u korčulansku brodogradnju, koja je unatoč svojim vrsnim brodograditeljima ostajala dugo vremena na primitivnom načinu rada ne toliko svojom krivicom koliko zbog ne-

⁵ Između *svrdlâ* bilo je nekih osobitog oblika, koji su nazivani *korčulanskim svrdlima*, a neki čak *amerikanskim*. Te *amerikanske svrdle*, a i naziv, uveli su korčulanski brodograditelji, koji su se vratili iz iseljeničtva i opet nastavili radom na brodogradilištu.

⁶ Da bi se popunio taj popis, bilo bi potrebno opširnije i podrobnije proučavanje ove zanimljive građe, koja se sve više gubi zbog propadanja stare drvene brodogradnje odnosno izumiranja starih brodograditelja i slabog zanimanja mlađe generacije za taj primitivni obrt. Ta se građa gubi i zbog uvođenja nove terminologije preko škola i tečajeva.

dostatka potrebnog kapitala. Osnovne temelje teorijske naobrazbe mnogi su brodograditelji stekli u stručnim školama. U drugoj polovici 19. stoljeća neki su pohađali te škole u Trstu, a koncem 19. i početkom 20. stoljeća u Korčuli imademo već tečajeve za brodogradnju, osobito nakon g. 1913., kada su ti tečajevi postavljeni na širem temelju osnivanjem Strukovne škole za obrtno risanje.⁷ Brodograditelji su znali čitati nacрте i po njima raditi, ali se ipak većina brodograditelja pri radu vladala po svom bogatom iskustvu i pomagala primitivnim *šestima* i *tondinima*, pomoću kojih bi davali brodu željene linije. *Murilom* su obilježavali *kalatu*, da se prilagodi *korbama* (rebrima). Za *senjavanje* ili *markavanje madira*, t. j. za prenošenje oplošja broda na *madir* brodograditelji su se služili *stažom* i *kartabunom*.⁸ Ipak je bilo pojedinih nastojanja, da se rad u brodogradnji unaprijedi, pa je spomenuti korčulanski brodograditelj Lovro Depolo već prvih godina 20. stoljeća tražio od vlade, ali bez uspjeha, zajam od 30.000 kruna (što je tada bila zamašna svota) za nabavu pile i blanje, koje bi pokretao parni stroj.⁹ Brodograditeljska zadruga u Korčuli, koja je osnovana g. 1926., prva je potporom vlade uvela strojeve za obradu drva. Imala je veliku i malu vrpcastu pilu, blanju, veliku blanju (*sovraman*), stroj za oštrenje vrpcastih pilâ i brus za oštrenje dlijetâ. Sve je to pokretao dizel motor tipa Skandia od 13 KS. Tek s elektrifikacijom grada sporo ulaze uz električnu rasvjetu i u druga neka korčulanska brodogradilišta vrpcaste pile i bušilice pokretane električnom strujom. One su znatno racionalizirale dotadašnji način rada i učinile ga ekonomičnijim.

Neki brodograditelji imaju u *baraci* i posebno ograđeno mjesto, koje im služi za pisarnicu (*škritorjo*). Čavli (*broke*), boja (*pitura*), paklina (*pegula*), kućina (*stupa*) i druge potrebstine čuvali su se u zatvorenom mjestu zvanom *kamarin*. U *barakama* je smješteno drvo, koje je većinom ispilano i već pripremljeno za gradnju broda. Za pilanje parova t. j. krivih komada, od kojih bi se uzdužnim pilanjem dobio desni i lijevi komad *koraba* (rebara) upotrebljavala se *morsa*. Izvan *barakâ* na otvorenom prostoru pilili su *šegaduri batale* (balvane) u tanke daske namijenjene za *madire*. Za pilanje većih ravnih balvana podizao bi se balvan s jednog kraja na *kavalet* (konjic), a s drugog kraja podupirao bi se sa

⁷ O nastavnom planu i prvoj godini rada te škole vidi Ć. k. strukovna škola za obrtno risanje — Korčula. I. izvještaj školske godine 1913/14, Dubrovnik, s. a.

⁸ Bilo je objavljeno i prigovora tom njihovom konzervativnom radu. Tako Ivo Gattin (Jadranska straža, Split, III/1925, br. 9-10, str. 236) u povodu Jadranske izložbe, koja je održana u Splitu g. 1925., a na kojoj je bila dobro zastupljena korčulanska brodogradnja sa svojim proizvodima, nakon pohvala njezinoj aktivnosti, težnji za afirmacijom i za upoznavanjem, kaže, da u izložbenoj sobi nije našao modernih nacрта ni modernih modela. Stoga Zanatskoj školi u Korčuli preporučuje nabavu najmodernijih knjiga i časopisa. Glavni mu je prigovor: nemodernost nacrtâ, koja se odražava u oskudici teoretične preciznosti i savršenosti linije lađe. Premda priznaje, da je ta praktična preciznost korčulanskih brodogradilišta vrlo visoko razvijena. Dalje prigovora, što je linija vode kod čamacu na pramcu štetno prekinuta te što mali čamac ima izvrnuta rebra, jer mu to — osobito kod pramca — štetno djeluje na brzinu.

⁹ Arhiv Lučke kapetanije, Dubrovnik, spis br. 1130/1902. u Drž. arhivu u Dubrovniku.

svake strane s jednom ili više *žburta*. Ako su balvani bili kraći ili krivi, pilali su se na posebnoj napravi zvanoj *rasoha*.¹⁰ Skrojene i oblanjane *madire* palili su *meštri* na vatri, da bi poprimili željeni oblik.¹¹ Krivljenje se obavlja na vrlo primitivan način, naime na vatri, koja se održava pomoću *palila* t. j. drvenih otpadaka, koji otpadaju pri brodograđevnom radu (tesanju, pilanju, blanjanju). *Madire* se za to vrijeme stalno moče vodom iz *bujola* pomoću krpe ili *stupe*, koje se često nataknu na komad drva (*radaca*), da bi se tako zaštitila ruka od vatre. Za potpirivanje vatre služi poseban komad drva zvan *rajak* ili *rajalo*, koji se izabere između otpadaka *madira* (*lancola*). *Madiri* se krive u dva smjera. Za krivljenje po dužini pomaže se težinom ruke ili kamena, dok za krivljenje po širini služe komadi drva na zub zvani *čenkini*. Rukuje se s jednim ili dva *čenkina*. S jednim, kad na mjestu, gdje dolazi *madir*, nije velika oblina, pa je dovoljno nakriviti *madir* samo s jedne strane (*soversat* ili *roversat*). *Madir*, koji pokriva mjesto najveće obline broda, potrebno je nakriviti (*kongulat*) u dva smjera, s dva *čenkina*.

Za sve te poslove trebalo je radne snage, pa se uz *prote*, *meštre*, *kalafate* i pomoćnike vrzlo po brodogradilištu mnogo mladih *garzuna*, koji su tek započeli učiti brodogradnju. Prošlog stoljeća, osobito kad je u njegovoj drugoj polovici cvjetala brodogradnja, *maestranca* korčulanskih brodogradilišta bila je podijeljena na mnogobrojna radna mjesta.

Balvani i drugo potrebno drvo (većinom krivo, koje brodograditelji nazivlju *krivoleć*) još neispilano i neobrađeno najvećim dijelom je smješteno oko *barake*. Mnogo drva pliva u moru oko brodograditeljeve *barake* međusobno spojeno konopom ili željeznim *gafama*, pa vezano uz obalu, da ga more ne odnese. Dosta je drva potopljeno u neposrednoj blizini *barake*. Sve to, da bi se drvo *amaralo* i tako bolje i dulje očuvalo.¹²

TUMAČ NAZIVĀ

I

POPIS BRODOGRADITELJSKOG ALATA

Uz tumač nazivā, koji su spomenuti u radnji, donosimo ovdje samo jedan dio nazivā alata, koji upotrebljavaju korčulanski brodograditelji. Nazive smo sakupili od mnogih starih korčulanskih brodograditelja, kojima zahvaljujemo na susretljivosti.

amarat(i). — Držati duže vremena drvo uronjeno u more, da bi se bolje sačuvalo.

argan (talij. argano). — Okomito postavljena naprava iz drva u obliku valjka, koji radnici *ašpama* vrte oko njegove osovine. Služi za izvlačenje brodova na kopno, a upotrebljava se i na brodovima na izvlačenje sidra i privlačenje broda kopnu.

arket (talij. archetto). — Ručna pila na luk za piljenje željeza.

ašeta (talij. ascetta). — Drvodjeljski alat za tesanje drva, bradva. Iz toga izvedeno *ašun* (augmentativ), *ašunić* (deminutiv).

¹⁰ Sl. 3.

¹¹ Sl. 4.

¹² Ovdje objavljeni napis je odlomak iz radnje »Prilozi za povijest korčulanske brodogradnje u 20. stoljeću«.

- ašpa* (talij. aspe). — Ručka, koja se uvlači u gornji dio *argana*. Služi za okretanje *argana*.
- asta od prove* (talij. asta di prova). — Pramčeva statva.
- balastra*. — Predmet (obično komad kamena) koji se drži s protivne strane, da umrtvi udarac.
- banak* (talij. banco). — Vodoravna drvena naprava (klupa), na kojoj brodograditelji obavljaju razne radove.
- banda* (talij. banda). — Vanjska strana (bok) broda.
- bara* (talij. bara). — Dugi željezni čavao.
- baraka* (talij. baracca). — Veća zatvorena radionica, koja redovito ima samo jednu prostoriju, izgrađena obično u drvu, a pokrivena kupom. U njoj brodograditelji grade i popravljaju brodice, pa čuvaju alat i potrebno gradivo.
- batal*. — Balvan.
- batičod*. — Šiljasti čekić, koji se postavi na glavu već zabijenog čavla te se udarcima o *batičod* postiže, da čavao jače uđe u drvo.
- biobo*. — Manja dvoručna pila s okvirom za pilanje balvana.
- boka di lupu* (talij. bocca di lupu). — Komad drva sa zubom na jednoj strani, pričvršćen za drvodjeljski *banak*. Služi, da zadržava komad drva, koji se obrađuje, najčešće blanja ili dube.
- borak* (talij. borgo). — Predgrade.
- broka* (talij. brocco). — Željezni čavao.
- bujol* (talij. bugliolo). — Drvena ili limena posuđa za vodu, kablíč.
- bul* (talij. bolo). — Crvena prašina (boja) i njezina rastopina, koja služi za obilježavanje crta po kojima pilari pilaju balvane.
- čenkin*. — Komad drva u obliku ručke, zarezan na jednoj strani. Tom udubinom (zubom) brodograditelj zahvaća *madir* pri paljenju na vatri i krivi ga u željeni oblik.
- gaša* (talij. gaffa). — Komad okruglog ili plosnatog željeza, kojeg su krajevi zašiljeni i zavrnuti 90°. Služi za spajanje drva.
- garzun* (talij. garzone). — Šegrt.
- grošin* (talij. grosso). — Blanja, kojom se odstranjuje veća količina drva s neravne, zaobljene površine broda.
- gujba* (talij. guiba). — V. *žgujba*.
- inkaštar* (talij. incastro). — Blanja za pravljenje utora.
- jace* (pl.). — Tanji drveni klinovi, koje brodograditelji podmeću ispod poluga pri istezanju brodova na kopno.
- kacačod* (talij. cacciachiodi). — Komad željeza tupo zašiljen na jednoj strani, koju brodograditelj položi na glavu već zabijenog čavla te se udarcima o *kacačod* postiže, da čavao jače uđe u drvo.
- kacašajbe*. — Komad željeza sličan *kacačodu*, ali u unutrašnjosti šupalj. Služi za utiskivanje podložnih pločica (*šajbâ*).
- kacavid* (talij. cacciavite). — Izvijač.
- kadena* (talij. catena). — Lanac.
- kalafat* (talij. calafato). — Brodogradilišni radnik, koji ispunja sa *stupom* sljubnice između *madira* na palubi i stranama broda.
- kalata* (talij. calata). — Donji dio rebara na pramcu i krmi broda.
- kamarin* (talij. camarino). — Izbica.
- kantinela* (talij. cantinella). — Dulji komad uskog drva.
- kantir* (talij. cantiere). — Debeli i dugi komadi drva (grede), na kojima brodograditelji pričvrste kobilicu pri gradnji broda.
- karege* (talij. careghe). — Skup drvenih klinova, koje brodograditelji postavljaju ispod kobilice ili bokova broda, da ga drže u željenom položaju.

- kartabun* (talij. quartabuono). — Komadić uvijastog drva, kojim se brodograditelji služe za prenošenje linija oplošja na *madir* i *korbe*.
- kastanjola* (talij. castagnola). — Komad drva s rupom u sredini za čavao. Služi, da se predmet dovede i zadrži u željenom položaju, dok se ne učvrsti.
- kašeta* (talij. cassetta). — Priručni drveni sanduk za alat.
- kavalet* (talij. cavalletto). — 1. Jake, visoke potpirače, na koje se polaže balvan pri pilanju. 2. To su i drvene naprave, na koje se vodoravno polože daske, da bi se dobilo mjesto za neki rad. Konjic.
- kavastupa* (talij. cavastope). — Dlijeto, kojim se iz sljubnica *madira* vadi stara *stupa*.
- koguma* (talij. cocoma). — Limena posuda za *peguletu*, kojom se zalijevaju sljubnice *madira*.
- kolumba* (talij. colomba). — Kobilica broda.
- kompas* (talij. compasso). — Šestilo.
- kongulat(i)*. — Zaobliti *madir*.
- korać*. — Čekić, kojemu je jedna strana rašljasta za vađenje čavala.
- korba* (talij. corba). — Rebro broda.
- korduncin* (talij. cordoncino). — Manja blanja.
- krik* (talij. crico). — Ručna dizalica na vijak.
- lancola*. — Otpaci pri tesanju *madira*.
- lima* (talij. lima). — Turpija za željezo.
- livel* (talij. livello). — Vodena razulja.
- maca* (talij. mazza). — Željezni bat. Ima ih razne vrste: s objema četverouglastim ili okruglim stranama ili kojima je jedna strana *puntasta* (zašiljena).
- macola* (talij. mazzuola). — Drveni bat okruglih strana.
- maestranca* (talij. maestranza). — Svi zaposleni u jednom brodogradilištu (kolektiv).
- madir* (talij. madriera). — Uzdužna platnica na bokovima i palubi broda.
- magazin* (talij. magazzino). — Zatvoreno skladište.
- manavela* (talij. manovella). — Poluga za podizanje broda pri porincu ili za pomicanje (*strišavanje* od talij. strisciare) pri izvlačenju broda.
- markat(i)* (talij. marcare). — Obilježiti.
- martelina* (talij. martellina). — Čekić, koji nema rašljastu stranu za vađenje čavala, već mu je ta strana puna.
- meštar* (talij. maestro). — Izučeni brodogradilišni radnik, koji je osposobljen za gradnju brodova.
- morsa* (talij. morsa). — Škrip, kojim se služi brodograditelj, da učvrsti komad, koji obrađuje.
- muril*. — Tanka daščica, kojoj brodograditelj na jednoj strani ocijepi četverouglasti komad, kojeg duljina zavisi o potrebnoj mu mjeri. Služi za prenošenje određene mjere na komad, koji brodograditelj obrađuje.
- ondela* (talij. ven. ongela). — Blanja s poluokruglim dlijetom za pravljenje žljebova.
- padela* (talij. padella). — Dlijeto za zbijanje kućine.
- palilo*. — Skupni naziv za otpatke drva kod pilanja (*tarotina*), kod blanjanja (*strugotina*) i kod tesanja (*trišće*). Upotrebljavaju se za paljenje *madira*.
- pantagana*. — Limena posuda za izlivanje mazivog ulja.
- pasadur* (talij. passatore). — Dulje svrdlo.
- pedant* (talij. ven. pedan). — Usko dlijeto.
- pegula* (talij. pegola). — Borova smola (paklina).
- peguleta* (talij. pegoletta). — Razrijeđena borova smola (s katranom ili lojem) za zalijevanje sljubnica *madira*.
- peštarjola* (talij. ven. pestariol). — Jednoručna veća pila sitnog zuba, bez okvira.

- petica*. — Željezna ručka s komadom pomičnog željeza. Služi za vađenje čavala.
- pie de porco* (talij. piede di porco). — Željezna ručka s rašljama za vađenje čavala.
- pila od volta*. — Pila uskog lista s okvirom.
- pitura* (talij. pittura). — Uljena boja.
- pizun*. — Veliko drveno šestilo (oko 1^{1/2} m), na kojem po sredini visi visak. Služi za uravnavanje rebara broda.
- pjumbin* (talij. piombino). — Uteg na konopu (visak), koji služi da brodograditelj pro-
nađe paralelu nekog okomitog predmeta.
- plokata*. — Popločani trg.
- platina* (talij. platine pl.). — Podložne pločice.
- proto* (talij. proto). — Brodogradilišni meštar, koji ima vlastito brodogradilište.
- puntal* (talij. puntale). — Jača i dulja potpirača za osiguranje brodova izvučenih na kopno. *Puntalić*, tanja i kraća potpirača, kojom brodograditelji osiguravaju čamce pri gradnji.
- puntarjul* (talij. ven. pontariol). — Alat, u obliku okruglog šiljastog željeza.
- radaca* (talij. radazza). — Ručka, na kojoj je u obliku metle na jednom kraju nataknut komad krpe ili *stupe*. Služi za močenje *madira* pri paljenju na vatri.
- rafet* (talij. graffietto). — Alat za označivanje debljine drva, koje se obrađuje.
- rajak* ili *rajalo*. — Komad drva, kojim se potpiruje vatra pri paljenju *madira*.
- rasoba*. — Drvena naprava, na kojoj se pile kraći i krivi balvani.
- raščadur*, *rašćin*, *rašket* (talij. ven. raschiador, raspin, raschetto). — Komad čeličnog lima za struganje drva.
- rašpa* (talij. raspa). — Turpija za drvo.
- rebatin*. — Zakovica.
- refilat(i)*. — Obraditi blanjom uže strane korbe.
- roversat(i)* — Vidi *soversat(i)*.
- senjat(i)* (talij. segnare). — Obilježiti.
- skala* (talij. scala). — Ljestve.
- skalada* (talij. scalata). — Jake i široke ljestve, koje se postavljaju dijelom u more, a dijelom na kopno za lakše izvlačenje brodova.
- skorca* (talij. scorza). — Poluobli otpaci sa strana kod pilanja balvana u *madire*.
- skorsur* (talij. ven. scorsuro). — Željezni šiljak, na koji se udara čekićem, da čavalo dublje uđe u drvo.
- skupalj*. — Ručka u obliku metle, na jednom kraju komad kože. Umače se u *pegulu* i mažu se sljubnice na koritu i bokovima broda.
- soversat(i)* i *roversat(i)* (talij. roversciare). — Kriviti *madire* pri paljenju na vatri.
- sovraman*. — Strug, velika duga blanja.
- spuga* (talij. sponga). — Spužva.
- spuzarjola*. — Vrsta blanje s ravnim dnom.
- stajunat(i)* (talij. staggionare). — Sušenje svježe ubranog drva.
- staža* (talij. staggio). — Veće drveno ravnalo.
- stretur* (talij. strettoio). — Alat za približavanje *madir*a prije učvršćenja sa čavlama.
- stupa* (talij. stoppa). — Kučina. Služi za zbijanje među sljubnicama, da paluba i bokovi broda ne propuštaju vodu.
- subota*. — Poveći gvozdeni bat (10-15 kg).
- šega* (talij. sega). — Pila s okvirom.
- šegac* (talij. ven. siegazzo). — Manja jednoručna pila bez okvira.
- šegac od punte*. — Uska zašiljena jednoručna pila za pravljenje rupa.
- šegadur* (talij. segatore). — Pilar, brodogradilišni radnik, koji pila balvane i obavlja ostala potrebna pilanja.

Sl. 1 — Korčulanska brodogradilišta u XVI st.
(crtež iz knjige: Camuzio, *Isole famose . . .*, Venezia, 1573.)

Sl. 2 — Davanje broda na bandu u Luci

Sl. 3 — Piljenje batala na rasobi

Sl. 4 — Paljenje madira

- šest* (talij. sesto). — Uzorci krivinâ od tankog tvrdog drva i šipkastog okruglog željeza (*tondini*), pomoću kojih brodograditelj prenosi željene oblike na drvo, koje obrađuje.
- škancija* (talij. scansia). — Polica.
- škar, škevar i škever* (talij. squero). — Brodogradilište t. j. radionice i okolno zemljište, na kojima brodograditelji izvlače, popravljaju i grade brodove. Austrijska statistika razlikovala je brodogradilište (*cantiere*) s najmanje 290 m² površine od *škevera* (*squero*), koji nije dosegao toliku površinu.
- škrabica*. — Priručni drveni sandučić za držanje alata.
- škrinja* (talij. ven. scrigno). — Veći drveni sanduk, u kojem se čuva alat.
- škritorjo* (talij. scrittoio). — Maleni ograđeni prostor u *barakama*, koji brodograditelj upotrebljava za pisarnu.
- škvadra* (talij. squadra). — Kutnik 90°.
- škvadra cota*. — Alat kojim brodograditelji prenose na drvo željene kosine.
- štreka i štrekalo*. — Usko dlijeto za izbijanje stare *stupe* iz sljubnica *madirâ*.
- štrika* (talij. ven. strica). — Manje drveno ravnalo.
- tajafjer* (talij. tagliaferro). — Dlijeto za rezanje željeza.
- tak i takada* (talij. tacco). — Veći drveni klinovi, mahom oblika kvadra, koji se podmeću pod kobilicu ili bok broda.
- tenda* (talij. tenda). — Zastor za zaštitu od sunčane žege ili kiše. Na brodogradilištima se za *tende* ponajviše upotrebljavaju jedra brodova na popravku.
- teza*. — Manja daščara, u kojoj su brodograditelji gradili i popravljali čamce i čuvali alat.
- tirađ* (talij. tiraggio). — Vlaka, nagnuto zemljište uz more za gradnju i popravak brodova.
- tocil*. — Drvena naprava za oštrenje alata u obliku malog uskog sanduka, koji sadrži vodu. Kolutasti brusni kamen, koji je do svoje polovice uronjen u vodu, vrti se pomoću ručke.
- toka*. — Brusni kamen četverouglastog oblika čvrsto usađen u vodoravno položenoj daščici. Služi za oštrenje dlijeta i drugog alata.
- tondin* (talij. tondino). — Željezna okrugla šipka (obično galvanizirana), koja se prilagodi željenom obliku. Služi za prenašanje krivina na drvo, koje se obrađuje (v. *šest*).
- turjun* (talij. torrione). — Kula.
- trapan* (talij. trapano). — Željezni spiralni šiljak, koji se natakne na drugi alat za bušenje. (v. *viola*).
- triangul* (talij. triangolo). — Trouglasta turpija za oštrenje pilâ.
- važi* (talij. vasi). — Drvena naprava od dvije jake, debele i ravne grede, koje su jakim gvozdanim šipkama i lancima međusobno spojene na izvjesnoj udaljenosti jedna od druge. Služi za lakše istezanje broda na kopno i kasnije za njegovo porinuće u more.
- vida* (talij. vite). — 1. Alat za približavanje *madirâ*, da bi se bolje sljubili jedan uz drugi. Vidâ ima raznih oblika: *vida na skrok*, *s kuškom*, *s torkulom*, *vida fjinin* i drugih. 2. Vijak.
- viola* (talij. viola). — Prsna ručna bušilica s mijenjajućim svrdlima (*trapanima*).
- zimbil* (talij. zimbello). — Priručna pletena košarica za držanje alata.
- žburta*. — Veća i jaka drvena potpirača, kojom se podupire balvan pri pilanju.
- žgubja* (talij. sgorbia). — Poluokruglo dlijeto.

Summary

THE SHEDS OF KORČULA'S SHIPBUILDERS

This article is a description of the sheds (so-called »barake«), in which Korčula's shipbuilders are engaged constructing vessels. The description contains the various localities where such sheds were situated, their situations, the material of which they are built, their internal distribution and inventory, and most especially the tools used by the shipbuilders in their activities.

At the end of the article there is a legend of terms as well as a list of a part of the shipbuilding tools. This list is interesting especially as a philologic contribution.